

Η ΕΡΩΤΙΚΗ ΖΩΗ ΣΤΗΝ ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΑΔΑ

Γιά λόγους καθαρά μεθοδολογικούς, θά πρέπει κατ' ἀρχήν, νά διευκρινίσουμε μερικά πράγματα ώστε νά γίνει όρθοτερη προσέγγιστ σ' ἔνα θέμα πού παρουσιάζει τεράστιες διαφορές με τή σημερινή πραγματικότητα και κατά συνέπεια υπάρχει ὁ κίνδυνος νά δούμε τά πράγματα μέ βάση τίς δικές μας ἀντιλήψεις και τόν δικό μας κώδικα συμπεριφοράς. Κι αύτό είναι μέγιστο λάθος. α) "Όταν λέμε ἀρχαία Έλλαδα, ἐννοούμε ὅχι μονάχα τόν σημερινό ἐλλαδικό χώρο. ἀλλά και τήν Ἰωνία (Μ. Ασία) και τή Μεγάλη Έλλαδα (Σικελία, Κάτω Ιταλία) και γενικά όπου ἀναπτύχθηκαν ἐλληνικά κράτη είτε μέ τόν ἀποκισμό (π.χ. Μασσαλία), είτε μέ τίς κατακτήσεις τοῦ Μεγάλου Ἀλεξανδροῦ (Αἴγυπτος, Συρία κλπ). β) Κάθε πόλις δέν είναι ἀπλώς μιά πόλις με τή σημερινή ἐννοια, ἀλλά κράτος. Κι αύτο σημαίνει πώς ἔχει τή δική της νομοθεσία και κοινωνική ὄργανωση πού πολλές φορές μπορεῖ νά διαφέρει ριζικά ἀπ' τή νομοθεσία ἀλλων πόλεων-κρατών. γ) "Όταν μιλάμε γιά τήν ἀρχαία Έλλαδα, καλύπτουμε μιά τεράστια χρονική περίοδο, ἀρχιζόντας ἀπό τούς προϊστορικούς χρόνους και φθάνοντας μέχρι και τήν ἐλληνιστική ἐποχή. Κι είναι φανερό ὅτι θά συναντήσουμε μεγάλες ἀλλαγές στά ηθη, τή νοοτροπία και τή νομοθεσία, ὅχι μόνο ἀπό πόλη σε πόλη, ἀλλά και στήν ἴδια πόλη.

Τό ἐπόμενο πράγμα πού θά πρέπει νά ἔχουμε κατά νοον είναι ὅτι ὅταν προσεγγίζουμε μιά διαφορετική ἐποχή ἡ διαφορετικούς ἀπό μᾶς λαούς, δέν θά πρέπει νά τούς θλέπουμε με τίς δικές μας ηθικές ἀντιλήψεις, ἀλλά με τίς δικές τους. Θά πρέπει δηλ. νά κάνουμε μιά προσπάθεια νά ἀπαλλαγούμε ἀπό τίς δικές μας προκαταλήψεις και τή δική μας νοοτροπία και νά προσπαθήσουμε νά δούμε ἐκείνη τήν ἐποχή ὅπως πραγματικά ἦταν γιά τούς ἀνθρώπους πού τή διαμόρφωσαν και τή ζούσαν. Θά πρέπει δηλαδή νά μην ξεχνάμε ὅτι ή ηθική είναι κάτι τό ρευστό πού διαμορφώνεται ἀπό τούς ἐκάστοτε λαούς ἀνάλογα με τό τι ἐκείνοι νομίζουν ὅτι είναι σωστό, κι ὅτι οι ηθικές ἀντιλήψεις ἀλλάζουν με τόν καιρό και μάλιστα ὥρισμένες φορές ριζικά. Ὁ, τι είναι ηθικό σήμερα γιά μᾶς, μπορεῖ νά είναι ἀνήθικο αύριο, και ὅ, τι θεωρείται σήμερα ἀνήθικο, μπορεῖ νά ἦταν ηθικό σέ μιά προηγούμενη ἐποχή.

Άνδρεας Λεντάκης

Ιστορικός-Αρχαιολόγος

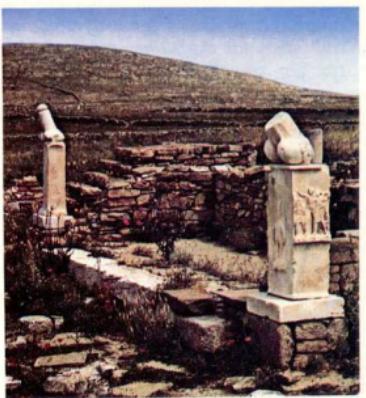
Θά πρέπει έπισης νά σημειώσουμε ότι οι άρχαιοι Έλληνες ζούσαν πολύ πιό κοντά πρός τή φύση καί τή φυσική ζωή από ό.τι έμεις καί ότι είχαν σαφώς διαφορετική άντληση γιά τόν έρωτα καί τή σεξουαλική χράπ από έμάς πού έχουμε κυριαρχηθεί από τήν αυστηρή πουριτική ιουδαιοχριστιανική άντληση. Από κοινωνική άποψη ή γενετησιακή ζωή ήταν πολύ πιό έλευθερη από ό.τι είναι σήμερα καί εππλέον, κι αύτό είναι και τό πουσιδιάτερο, είχε μεγάλη ιδεολογική, κοινωνική καί κυρίως θρησκευτική σημασία. 'Αν δέν τό δούμε αύτό, τότε ποτέ δέν θά μπορέσουμε νά καταλαβούμε τόν άρχαιο κόσμο καί τόν πολιτισμό πού άντεππε. 'Η σεξουαλικότητα είχε μεγάλη θρησκευτική σημασία καί ένα σημαντικό μέρος τής λατρείας ήταν άμεσα συνδεδεμένο μέ αύτήν. Βάσει τής δημοιοπαθητικής μαγείας πού μπολίσας ιδεολογικά καί πρακτικά μέ τελετουργίες τή θρησκεία, διαμορφώναντας τή μαγικοθρησκευτική άντιληψη πώς η άναπαράσταση τής σεξουαλικής πράξης και οι τελετουργίες μέ τήν παρουσίαση σεξουαλικών όργάνων καί τή χρήση αισχρολογιών θά βοηθήσουν τή γονιμότητα τής γης καί τών γυναικών μιάς καί τό ομοιό θά προκαλέσει τό ομοιό.

Σέ άντιθεση μέ τήν ιουδαιοχριστιανική άντιληψη γιά τή σεξουαλική πράξη καί χράπ, οι άρχαιοι θεοί ζούν μάζω οι στήπτα πάνω στην θάλασσα, σε θάλασσα που στέλνει την γονιμότητα στην γη, καί τών γυναικών μιάς καί τό ομοιό θά προκαλέσει τό ομοιό.

Ερωτεύονται, ζηλεύουν, μοιχεύονται. Ο Δίας είναι τό πρότυπο τού ου-

ράνιου έραστή πού συγκινείται από κάθε δημορφή γυναίκα, είτε είναι θεά, είτε είναι νύμφη, είτε είναι θνητή. 'Ερωτεύτηκε, έκτος από τίς γυναικες· και τόν δημορφή Γανυμήδη πού τόν άπτηγαν, άφου μεταμορφώθηκε πρώτα σέ άετο καί τόν έκανε οινοχόο του, γιά ω τόν έχει πάντα κοντά του. 'Ετοι ο άναγνωρισμένος καί εύρυτατα διαδομένος άνάμεσα στούς 'Έλληνες θεομάς τής παιδεραστίας θρήκε καί τόν άντιστοχο θρησκευτική δικαιωση μέ τήν προσβολή αυτή στό άλμυμα πάνθεο. 'Η Αφροδίτη είναι ή θεά τού έρωτα. Είναι η άκρατονίκητη καί στά θέλητρά της κανείς δέν μπορεί νά άντισταθεί, άθανατος η θνητός. Κι αν τό κάνει, τότε άφου καταστρατηγεί τό φυσικό νόμο καί έναντιώνεται σε τελευταία άναλυση στήν ίδια τή ζωή. Θά καταστραφεί όπως ο 'Ιππολύτος. 'Ο Έρμης παριστάνεται συχνά θιυφαλλίκος, οι δέ έρμαικές στήλες έχουν στόν κορμό έναν φαλλό. Κι άξιζει νά υμισύσουμα πώς μά από τίς κατηγορίες έναντιν τόν 'Αλκιθιάδη ήταν ο άκρωτριασμός τών έρμαικών στηλών, ή δηλ. ή άποκοπή τού πέους από τίς στήλες χάριν παιδιάς, (εικ. 1) όπως προκύπτει από ένα σχόλιο στή Λυσιστράτη (στ. 1094 καί 1099). 'Ο Πριάπος ήταν θεότητα πού προστάτευε τούς άγρους καί τά άμπελια. Εικονίζεται πάντα άκολαστο θιυφαλλίκος καί μά συλλογή λατινικών ποιημάτων μέ άνοιχτά έρωτικά χαρακτήρα ονομάζεται Πριάπεια. 'Η άντιληψη τών άρχαιών Έλλήνων ήταν θαθύτατα ήδονιστική (εύδαιμονιστική) μέ τήν εύ-

ρύτερη έννοια τού ζηρου καί τή βλέπουμε νά έκφράζεται στή νομοθεσία, στήν τέχνη καί στή φιλοσοφία. 'Υπηρέζαν δύο φιλοσοφικές σχολές που έβαζαν σάν στόχο τήν εύδαιμονία. 'Η Κυρνηαϊκή σχολή μέ ίδρυτη τόν Αρίστιππο καί η σχολή τού Κήπου μέ ίδρυτη τόν Επικουρο. 'Από τό λάγον θεό Πριάπο προέρχεται ο ζηρος πριαπισμός πού σημαίνει τή συνεχή ένταση τού άνδρικου μορίου καί τό ρήμα πριαπίζω πού σημαίνει είμαι λάγος, άσελγης. 'Από όσα αναφέρθηκαν φαίνεται καθαρά ή μεγάλη διαφορά μέ τήν ιουδαιοχριστιανική άντιληψη πού θεωρεί τό θώμα (τή σάρκα) ώς τό δύργανο τού πειρασμού μέ τό δηπόσιο ο σατανάς δελεάζει καί συνεπώς έξαιτιας του ή άνθρωπος χάνει τήν αιώνια ζωή, έφθασον υπόκοπων στής έπιθυμιες του. 'Ο πειροισμός καί καλύτερα ή άπονέκρωση τής σάρκας είναι τό ζητούμενο. 'Ακραία συνέπεια αύτης τής άντιληψης είναι ή άσκητισμός καί ο άναχωρισμός της. Τή διαφορά στής άντιληψης τών δύο κόσμων μπορούμε νά τήν δούμε καθαρά όπως άντανακλάται στήν τέχνη. Τό ίδιανικό τού άρχαιου Έλληνα είναι ή πληρης κατάφαση τής ζωής καί τών χαρών που προσφέρει, ή θαυμασμός τής ρώμης καί τής δημορφάς. Στή γλυπτική αύτο έκφραζεται μέ τόν άθλητη. 'Άντιθετα τό χριστιανικό ίδεωδες, όπως άντανακλάται στήν τέχνη, είναι ή άσκητης μέ τό δοτεώδες καί ταλαιπωρημένο, από τίς έκουσιες κακουχίες καί νηστείες, σώμα. 'Η σάρκα πρέπει νά περιορίζεται καί

1. Φαλλοί πάνω σε θάλασσα με ανάγλυφη διακόσμηση. Δήλωσ.

2. Αφροδίτη καί Πάν. Εθνικό Μουσείο Αθηνών.

νά τιμωρείται γιά νά κερδηθεί ή ψυχή.

Προϊστορική περίοδος

Δυστυχώς για τήν περίοδο αύτή δέν έχουμε μαρτυρίες σύγχρονες κι είσαι είναι άρκετά δύσκολο νά γνωρίσουμε τήν κοινωνική όργάνωση πού καθώς φαινεται ήταν σαφώς διαφορετική από τήν πατριαρχία. Ό Μπαχόφεν τήν ίδιαν μόνομας «μητριαρχία» γιά νά δείξει πώς ή κοινωνία ήταν συγκρητιμένη με δάσον τή μητέρα. Ό όρος θέθεια είναι λαθεμένος κι σε καμά περιπτώση δεν είναι το αντίθετο της πατριαρχίας, δημοσίευσης θάνατος από μόνη της. Απλούστατα πρόκειται γιά τήν περίοδο έκεινη τήν άνθρωπότητας πού άγνεται ο άναπταραγώγικος ρόλος τού άντρα κι θεωρείται ότι η γυναίκα γεννάει από μόνη της. Σ' αύτή τή φάση το γένος συγκρητίθηκε με δέσμο τή γέννα, δηλ. τή γυναίκα, κι έτσι ή συγγένεια είναι μητρογραμμική, τό νόμος μητρωμακού, ό γάμος μητροτοπικός (γυναικοτοπικός), η κληρονομική διαδοχή θηλυγονική κι οι θεότητες γυναικείες με γυναίκες άντριπασθητούς (ιέρειες). Αυτά είναι τά βασικά γνωρίσματα τού μητρικού γένους, τής λεγόμενης «μητριαρχίας». Στήν περίοδο αύτη έχουμε δύο τύπους γάμων. Την ένδογαμια, που δοιοί οι άνδρες είναι σύζυγοι δύον τών γυναικών τής ίδιας όρδης, βασικά οι συνυμμίκοι πού θεωρούνται άδελφια βάσει του. Α ταξινομικού συστήματος συγγένειας πού άνασυνεπτούσε ο λούσις Μόργκαν, κι τήν έξαγα-

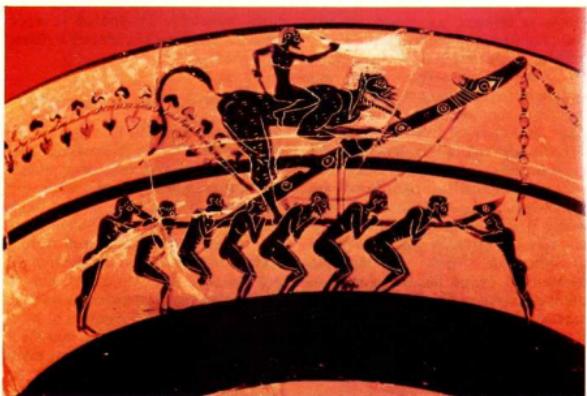
μία δημοσίευσης καταργείται ή αδελφογαμία και καθιερώνεται ο πλαγιοξεδελφικός γάμος, δηλαδή ή αλληλογαμία δύο γένους δημοσίευσης δύον τών γυναικών ένος δλου γένους. Πρόκειται για τόν λεγόμενο ομαδικό γάμο (group marriage) πού στην πραγματικότητα είναι χαλαρή μονογαμία. Μ' άλλα λόγια υπάρχει απέριοριστη έλευθερομειξία κι έκεινο πού είναι εχαρκτηριστικό είναι ότι δεν υπάρχει περιορισμός τής γυναικάς και κατόπιν η άρχαια τάξη της άρχαιας τάξης έχουμε στο χώρο τής μυθολογίας (δηλ. τής θρησκείας) πού είναι ένα θησαυροφυλάκιο της παράδοσης λόγω τής μεγάλης συντηρητικότητάς πού τή διακρίνει, στίς θρησκευτικές γιορτές και τελετουργίες, στη γλώσσα και σε ορισμένα έθιμα πού ξέμεναν παρά τήν έπικράτηση της πατριαρχίας και τά όποια διαφορετικά δεν θα μπορούνται νά έξεγηθούν (γιατί και πώς προέκυψαν). Θά ξεκινήσου με τίς περιπτέτειες τής λέξης παρθένος, που άρχικα στα άρχαια έλληνικά σημαίνει απλώς τήν άγαμη, όχι όμως και τήν άνατομικά παρθένο. Ο Όμηρος άναφερε πώς ή 'Αστυοχή, πού τή χαρακτηρίζει σεβαστή παρθένα, είχε δύο παιδιά, τόν Άσκαλαφο και τόν Ιάλενο, και η Πολυμήλη, παρθένος κι αύτη, γέννησε τόν Πολύδωρο. Ό Ήρόδοτος (5.6) γράφει χαρακτηριστικά ότι οι Θράκες δέν ώρα λαύσσουν καβύλον τίς παρθένες και τίς αφήνουν έλευθερες νά σιμίγουν με όποιον θέλουν,

ένων άντιθετα φυλάνε τίς παντρεμένες και τίς άγοράζουν. Ή διάκριση αυτή τού Ήροδότου μεταξύ παρθένων πού οι ίδιες διαλέγουν τους άνδρες με τούς όποιους θά σημένουν έρωτικά κι τών παντρεμένων γυναικών, δείχνει κατά τή γνώμη μου όλοκλαθρα ότι η αρχική σημασία τής λέξης σημαίνει πολὺ άπλα τήν άνημα. Μονάχα άργότερα με τήν έπικράτηση τής αύτορητης πατριαρχίας, έπιθλήθηκε η άγαμια τής γυναικάς πρίν απ' τό γάμο, όποτε ή λέξη παρθένος ταυτίστηκε με τήν άνατομικά παρθένο.

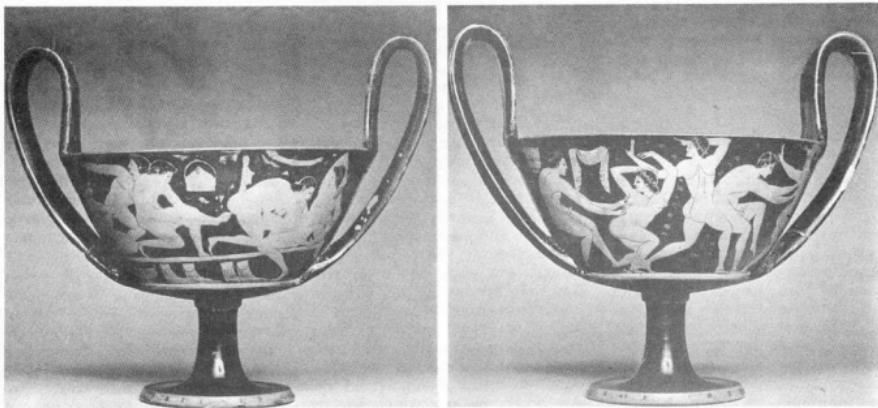
Η λέξη αδελφός είναι ένα κατάλοιπο τής προηγούμενης κοινωνικής συγκρότησης που δείχνει τή θηλυγονική συγγένεια. Δελφύς και δολφός, όπως πληροφορούν οι λεξικογράφοι, είναι ή μητρα, ή δέ λέξη αδελφός σημαίνει τόν ομομητρία καών πληροφορεί η Σούδα. Γ' αύτο και στή φάση τής «μητριαρχίας» τά δέλφια είναι τά ομομητρία αφού ή πατρότητα άγνοείται. Η συγγένεια όμως αύτη για ένα διάστημα συνεχίστηκε και μετά τήν άνακαλύψη τής πατρότητας. Κατάλοιπο αύτής τής άντιληψης έχουμε στήν κλασική Αθηνά που ένω ή γάμος άπαγρούεις τό γάμο μεταξύ τών ομομητρίων άδελφων, έπειτρε τό γάμο μεταξύ τών ομομητρίων, πράγμα που δείχνει τήν προηγούμενη μητρογραμμική τάξη πραγμάτων που δέλφια λογιζούνται μονάχα όσα γεννήθηκαν από τήν ίδια μητέρα. Ο Φίλων γράφει πώς ο Σόλων έκανε νόμο πού έπειτρε τό γάμο μεταξύ τών ομομητρίων άδελφων κι άπαγρούεις ώς άνδισο τό γάμο μεταξύ τών ομομητρίων.

Ο Πλούταρχος γράφει πώς ή κόρη τού Θεμιστοκλή παντρεύτηκε τόν αδελφό της πού δέ ήταν ομομητρίος. Ανάλογο γάμο άναφερει και ο Δημοσθένης που λέει «άδελφην γάρ ο πάπιος ούμης έγινεν ουχ ομομητρίαν». Κι ο Κορνήλιος Νέπος πληροφορεί ότι ο Κίμων παντρεύτηκε τήν ομομητρία αδελφή του. Ο δέ σχολιαστής τού Αριστοφάνη (Νεφελες στ. 1371) σημειώνει ότι «παρ' Αθηναίοις έξεστι γαμεῖν (= έπιτρέπεται να παντρεύονται) τάς έκ τών πατέρων άδελφάς».

Μέ τόν ίδιο τρόπο μπορεί νά έρμηνευθούν και να κατανοθηκούν ορισμένες γιορτές πού είναι διπολελεστικά γυναικείες κι έχουν έντονα σεξουαλικό χαρακτήρα όπως τά Θεμιστοφίρια, τά Άλων, τά Άρρηφορια, τά Σκιρροφόρια ή Σκίρα και τά Βακχεία. Στίς μικτές γιορτές θά πρέπει νά

3. Φαλλοφορία διονυσιακής πομπής. Αθηναϊκό μελανόμορφο άγγειο τού 560 π.Χ. περίου. Εθνικό Μουσείο Φλωρεντίας.

4. Ερωτικές σκηνές σε αρχαίη έρυθρόμορφη κάνθαρο. Έργο του Νικοθένη. Τέλη 6ου αι. π.Χ. Μουσείο Καλών Τεχνών Βοστώνης.

άναφέρουμε τά Διονύσια και τά 'Ανθεστήρια που έχουν έποιση έντονα σεξουαλικό χαρακτήρα. Τά κατ' ἄγρους Διονύσια διοργανώνονταν όπως καθεδή μήμα της 'Αττικής χωριστά με κεντρικό στοιχείο τής γιαρτσής τήν πομπή με τή συνοδεία του φαλλού, ένδος τεράστιου ἀνδρικού ὄργανου που τό κρατούνταν στημένο φυλά σ' ἔνα κοντάρι κι είχε ἀναμφίβολα τή σημασία τής προσαγωγής κι ενίσχυσης τής γονιμότητας τών σπόρων και τών καρπών που φυτεύτηκαν το φθινόπωρο. Ρεαλιστική αναπαράσταση τών φαλλοφοριών και τών φαλλοφόρων διασώζει ὁ 'Αριστοφάνης στούς 'Αχαρνῆς με τό δούλο Ξανθίως ως φαλλόφορο πίων απ' τήν κόρη τοῦ Δικαιόπολη. Μετέξελιξη τής ὁμαδογαμίας είναι ἡ θέλεση τού 'Ιερού πλέον Γάμου ὅπο διόδος τελεστές, ἀπό ἐναν ἀντρά ιερέα πού παριστάνει τό θεό Διόνυσο, στήν περίπτωση τῶν Ἀνθεστήρων, και μίας γυναικάς πού παριστάνει τή βασιλοσσα δῆλη. τή Γῆ. 'Η συνεύρεση γινόταν στό Βουκολεῖον δητας παραδίδει ὁ 'Αριστοτέλης στήν 'Αθηναίων Πολιτείᾳ (3,5). 'Όλα αὐτά δέν μπορούν νά ἔχηγηθούν σε μάλι αύστηρά πατριαρχική κοινωνία, ἀν δέν τά δούμε ώς έθιμα πού προέρχονται ἀπό μά παλιότερη ἐποχή με διαφορετική κοινωνική συγκρότηση και τά όποια ἐπιβιώσαν λόγω τής θρησκείας. (εἰκ.3)

Γνωστή είναι τέλος η ὄρχαική συγκρότηση τής σπαρτιατικής κοινω-

νίας. 'Ἐνα ἀπό αὐτά τά κατάλοιπα εἶναι ἡ πληροφορία πού μᾶς δίνει ὁ Πλούταρχος στό διο τοῦ Λυκούργου ὅτι στή Σπάρτη ἡ γυναικά ἐνός ἡλικιωμένου μπορούσε νά ομρέι μ' ἔνα νέο με προτροπή τού ἀντρός της γιά λόγους τεκνογονίας. Τό ίδιο κι ἔνας ἄντρας, ἀν τού ἀρέσει καμία παντρεμένη, μπέρδε ωράων παιδών. Κητούσε από τό συζυγό της νά τόν ἀφίσει να συνευρεψει μαζί της. Κι αὐτό γιατί ὁ Λυκούργος θεωρούσε ότι τά παιδίδεν ἀνήκαν στούς πατεράδες τους, ἀλλ' ἥταν κτήματα κοινά της πολιτείας και γ' αὐτόν ἀκριβώς τό λόγο θήθει οι πολίτες νά γεννιούνται ἀπό τας καλύτερους και ὅχι ἀπό όποιονδήποτε, καλιεργώντας ταυτόχρονα τήν ἀλτεχία τής ζηλοτυπίας στίς κοινές συζυγικές σχέσεις και στή δημιουργία τών παιδών. Κι ὁ Νικόλαος Δαμασκηνός ὅ ἐνα ἀπόστασμα πληροφορεῖ ὅτι οι γυναικές τῶν Αλκεδαμώνιων «παρακελέυονται ἔκ τῶν ευειδεστάτων κύεσθαι καὶ ἀστῶν καὶ ξένων». Ο Πολύδιος ἀναφέρει ὅτι ἥταν πατροπαράδοτο έθυμο τῶν Σπαρτιών και κάτι πολύ συνηθισμένο, τρεις ἡ τέσσερις ἀνδρες νά ἔχουν μία σύζυγο, ἡ και περισσότεροι ἀντανάκλαση (προφανώς είχαν ἀδελφική κοινουσύνια ἡ πολυανδρία) και τά παιδία ἐθεωρούντα κοινή ιδιοκτησία. 'Οταν δέ κάποιος είχε καίει ἀρκετά παιδιά, τότε ἐθεωρείτο συνηθισμένο νά δώσει τη γυναικά του σ' ἐναν ἀπό τούς φίλους του («παρά μέν γάρ τοις Λα-

κεδαιμονίοις και πάτριον ἦν καὶ σύνηθες τρεις δίνδρας ἔχειν· τήν γυναικαὶ καὶ τέτταρας, τοτέ δι καὶ πλειοὺς ἀδελφούς ὄντας, και τά τέκνα τούτων είναι κοινά, και γεννήσαντα παῖδας ικανούς ἐκδόσθαι γυναίκι τινι τών φίλων καλῶν καὶ συνηθεῖς»).

'Ενα ἄλλο στοιχείο είναι πώς τά κορίταια στή Σπάρτη γυμνάζονταν γυμνά μπροστά στά μάτια τών νέων, καθώς πληροφορεῖ ὁ Πλούταρχος κι ὁ Εύριπος ('Ανδρομάχη στ. 595-600). Φαινομηνίδες τίς ἀποκαλεῖ ὁ 'Ιησοκός γιατί φαινόταν ὁ μηρός τους, κι ὁ Εύριπος τίς ἀποκαλεῖ ἀνδρομανεῖς γιατί τύνονταν ἐλάφρα μέ κοντούς χιτώνες κι είχαν ἐλεύθερες σχέσεις με τ' ἄγρια.

Η περιόδος τής πατριαρχίας

Τά ιστορικά στοιχεία πού ἔχουμε γιά τήν ἀρχαία Ἑλλάδα είναι σχεδόν άλλα τής περιόδου τής ἀπόλυτης ἀνδρικής ἐπικράτησης και τήν ἐπιβολής αὐτηρής πατριαρχίας. 'Η γυναικά ύποταχτήκε κι ἐγίνε ἔνα ἀντικείμενο τής σεξουαλικής χαρᾶς τού ἀντρα, μέσος παιδοποιίας γιά τή διατήρηση τοῦ οίκου και τής οίκογνευειακῆς περιουσίας και λατρείας, φύλακας τού νοικοκυρίου. 'Ο ἄντρας, σ' ἀντίθεση με τή νόμιμη σύζυγο πού είναι ἀποκλεισμένη στό γυναικωνίτη, είναι ἀπεριόριστα πολυγυμικός. 'Έχει τίς παλλακίδες, τίς ἐταρείς, τίς πόρνες, ἀλλά και τούς νεαρούς. Σ' ἔναν (ψευδό) Δημοσθένειο λόγο θρίακου-

5. Ερωτικό σύμπλεγμα. Αττικό έρυθρόμορφο όγγειο, έργο του ζωγράφου Βρύγου. Περί το 480 π.Χ. Αρχαιολογικό Μουσείο Φλώρεντιας.

με έπιγραμματικά διατυπωμένη τη θέση της Άθηνας. Λέει ό ρήτορας: «τάς μέν έταίρας ήδονής ἔνεκ' ἔχομεν, τάς δέ παλλακάς τῆς καθ' ἡμέραν θεραπειάς τοῦ σώματος, τάς δέ γυναικάς τού παιδοποιείσθαι γνησίως καὶ τῶν ἐνδὸν φύλακα πιστὴν ἔχειν». δηλαδή ἔχουμε τὶς ἔταιρες χάριν ἥδονής, τὶς παλλακίδες για τὴν καθημερινή φροντίδα καὶ περιποίηση τοῦ σώματος, τὶς δὲ νόμιμες συζύγους γιά νά μάς κάνουν γηήσα παιδία καὶ νά είναι πιστός φύλακας τῆς περιουσίας καὶ τοῦ σπιτιού.

Οι πόρνες

Ο φιλήμων ιστορεῖ πώς ο Σόλων ἴδρουσε πρώτος τὰ πορνεία στήν Άθηνα για να άνακουψίσει τούς νέους που έβραν στήν άκμή, ο δέ Νικανδρος ὁ Κολοφώνιος γράφει πώς ο Σόλων ἴδρουσε καὶ τὸ ναοῦ τῆς Πανδήμου Αφροδίτης στήν Άθηνα, τῆς προστάτιας τοῦ ἀγοραίου ἐρωτα, ὅπο τά κέρδη τῶν πορνῶν πού είληχε ἔγκαταστησει στά οἰκήματα. Από ένα ἀπόδοπομα τοῦ Ξέναρχου πού διάσωσε ο Άθηνας (13.569abc) πληροφορούμαστε τὸν τρόπο λειτουργίας τους. Αφοῦ ο Ξέναρχος κατηγορήσει τὰ νεολαία τῆς ἐποχῆς τοῦ πού τρεπά τὰ λεφτά καὶ τοὺς καρποὺς τῆς με μεγαλομοίσθες ἔταιρες η μέ ελεύθερες παντρεμένες γυναίκες διατρέχοντας τὸν ἔσχατον κίνδυνο νά συλληφθεῖ, λέει πώς θά μπορούσε νά διαλέξει ἄλλον εύκολότερο δρό-

μο. «Γιατὶ ύπάρχουν παντρεμένες κοπελίτες (μειράκων μᾶλιστε υπέρπετων) στὰ πορνεία, πού μπορούν τ' ἄγορία νά τίς δούν νά λιάζονται με ξεγυμνωμένα στηθή, γυμνές στη σειρά τή μια πίσω ἀπ' τὴν ἄλλη, κι απ' αὐτές μπορούν νά διαλέξουν όποια τους ὄρεστε, λεπτή, παχιά, στρογγυλή, ψηλή ή ζωρμένη, νέα, γρηγ., μεσοκοπη, ὥριμη, χωρίς νά στήσουν σκάλα για νά τρωπωθούν κρυφά... γιατὶ οἱ ίδιες οι κοπέλες σε τραβάνε με τὸ ζόρι καὶ σε μπάζουν μέσα, προσφωνάντας, αύτούς πού είναι γέροι «πατερούληδες» κι αύτούρι πού είναι νέοι «παΐδαροι». Καὶ μπορεῖ κανεὶς νά ἐπικεφθεῖ ὅπωιδηπτο τέ ἀπ' αὐτές ἀφόδη, φτηνά, είτε τή μέρα, είτε τό βράδυ, καὶ νά τὴν ἔχει μ ὅποιον τρόπο θέλει·[εἰκ. 4]. Στεκονταντὸν διλαδή μπροστά στὶς πόρτες κατά παράταξη μισόγυμνης προκλητικά, ἡ ψυνέμενης με διαφανεῖς χιτώνες πούδειχναν τὰ πάντα καὶ διέγειραν, καθὼς πληροφορεῖ ο Εύθουλος (γυμνάς ἐφεξῆς ἐπὶ κέρως τεταγμένας, ἐν λεπτοποίησις ψεφισιν ἐστώσας) πού μέ λιγά λεφτά τὶς ἐπαιρνες. Ή ταρίφα πού ποικίλεις από σπιτὶ σε σπιτὶ η ἀπό γυναικας σε γυναικας ήταν κατά κανόνα ἔνας άσβολος (τό 1/6 δηλ. τῆς δραχμῆς) ἀλλά μπορούσε νά υποθέσουμε πώς μπορούσε ο πελάτης νά δώσει κατί παραπάνω γιά νά έχει ειδική περιποίηση.

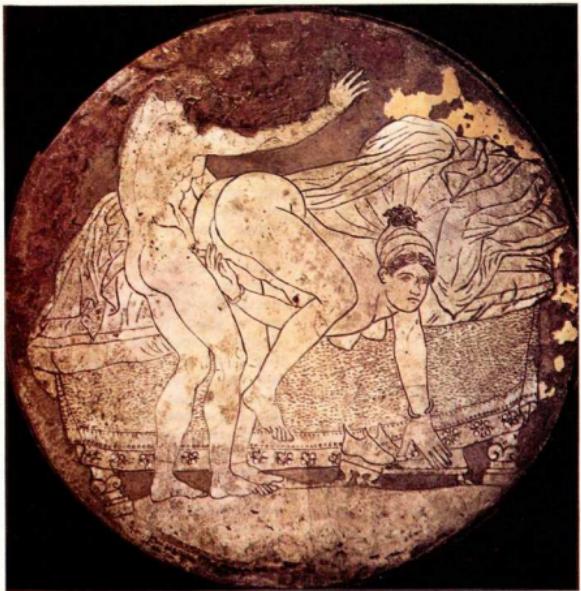
Τὰ πορνεία στήν Άθηνα ήταν ἔγκατεστημένα κυρίως στὸν Κεραμεικό πού ήταν μέσα στήν πόλη καθὼς

πληροφορούν οι σχολιαστής τοῦ 'Αριστοφάνη ('Ιππης σ.772) καὶ συγκεκριμένα στὶς πύλες τοῦ Κεραμεικοῦ καθὼς μάς πληροφορούν οἱ Ηούχιος καὶ η Σούδα. Τὰ περισσότερα θύμως ήταν στὸ λιμάνι, στὸν Πειραιά, καθὼς πληροφορεῖ ο Πολυδεύκης, μάς καὶ ήταν χώρος πού ἔρχονται ἐμποροι. Ξένοι καὶ ναυτικοι. Οι πόρνες οντυνόνταν παρδαλά κι αὐτό δέν επιτρεπόταν για τὶς ελεύθερες γυναικες.

Όταν ἐμπαινει ο πελάτης, η πόρτα ἐκλείνει. Μέσα στὸ δωμάτιο ἔχει συνήθως προβάλλομενο. Στούς τοιχούς υπῆρχαν ἀσεμνες καὶ διεγερτικές παραστάσεις, κατάληπτος διάκονος γιά τό χώρο. Τό χειμώνα είχαν κάρβουνα ἀναμένενα γιά ζεστασιά (A.P.5.109). Το κρεβάτι είχε σεντόνια καὶ καλύμματα καὶ μέσα ἔκαιγε λύχνος συνεχώς. Οι πελάτες κατά τὰ φαινόμενα προτίθενται. Στὴ Ρώμη, καθὼς πληροφορεῖ ο Πλάτων, οταν ἐμπαινει ο πελάτης, τὸ κορίταιο ἐκλείνει τὴν πόρτα καὶ κρέμεται ἀπέξιν μά ταμπελίτας με τὴ λέξη οccupata δηλαδή κατειλημμένη(εἰκ. 5).

Οι πόρνες ήταν δούλες, ένεις η αιχμάλωτες πολέμου. ή ἀγορασμένες. Απαγορεύονταν αύστηρα νά ἐκδιτεται ελεύθερη. Ό Θεόπουλος οναφέρει πώς ο τύραννος Κλέμης της Μηθυμνας τούς μαστροπούς που προγιαγαν στὴν πορνεία ἐλεύθερες, τους ἔδεσε μέσα σε σακκιά καὶ τούς ἐρρίει στὴ θάλασσα νά πινγούν. Οι προαγωγοι η πορνοθοσοι ήταν πρόσωπα ἀνυπόληπτα καὶ λεγόντουσαν κι ἀλλιώς πόρνοι, πορνοσκόποι καὶ ἐταιροτρόφοι. Νοικίαζαν τὰ πορνεία καὶ είχαν τὰ πόρνες καταβάλλοντας κάθε χρόνο τὸ πορνικὸν τέλος στὸ κράτος, ἐνα φόρο δηλ., καθώς μαθαινουμε ἀπό τὸν Αἰσχίνη. Ή ταρίφα τῶν πορνῶν φαίνεται καθορίζανταν καὶ πάλι ἀπό τὸ κράτος κι αὐτό λεγόταν διάγραμμα, δηνς μάς πληροφορεῖ η Σούδα ούτοις αγορασμόι μοι καθόριζαν (διέγραφον) πόσο ἐπρεπε «λαμβάνειν τὴν ἐταίραν ἐκάστην». Και στὴν Κώ υπήρχε πορνικό τέλος, οπως προκύπτει ἀπό μια πολύτιμη ἐπιγραφή πού καταγράφει τοὺς φόρους τοῦ κράτους μεταξὺ τῶν ὅποιων υπάρχει καὶ ο φόρος τῶν ἐταιρῶν. Τὸ πορνικὸν τέλος καταβαλλόταν στὸν πορνοτελών, τὸν τελώνη δηλ. τῶν δημοσιῶν πορνῶν. Ξέρουμε πώς ο Καλλιγούλας καθόριζε τὸ πορνικὸν τέλος νά είναι τὴν ήμερα η ταρίφα μάς βίζτας.

Τὸ πορνεία λεγόταν και οικίσκος, οικημα (δηλ. τό «σπίτι» οπως λέμε σήμερα), τέγος, παιδισκείον (ἀπό τά κο-

6. Όρειχαλκίνος καθρέφτης ὡ̄ τῆν Κόρινθο. Μέσα τοῦ 4ου αι.π.Χ. Μουσείο Καλών Τεχνών Βοστώνης.

7. Μπρούτζινο κάτοπτρο. 1ος αι. π.Χ. Μουσείο Καπιτωλίου τῆς Ρώμης.

ριτσάκια, τίς παιδίσκες, πού είχε μέσα), κηλωστόν, χαμαιτυπίον. Τήν ονομασία αύτή την πήρε ἀπ' τίς λεγόμενες χαμαιτύπες, τίς πόρνες δηλ. πού συνευρίσκονταν στό ὑπαίθρῳ ξαπλώνοντας χάμω, στό ἐδαφος. Ἀργότερα φαίνεται σπιτώθηκαν κι έτσι ἀπ' αὐτές πήρε την ονομασία καὶ τό σπίτι (εἰκ. 6).

Ὑπῆρχε καὶ μιὰ ἄλλη κατηγορία ἀκόμη φθηνότερων πορνών πού ἔκαναν τὴ δουλειά στό ὑπαίθρῳ ψαρεύοντας τούς πελάτες στὸ δρόμο μὲ διάφορα κόλπα, μεταξὺ τῶν ὅποιών την νά ἔχουν γραμμένα μὲ καρφία στὰ πέδηλα λέξεις πού ἀποτυώνταν στὸ μαλακό ἐδαφός. Σώθηκε ἔνα τέτοιο παπούται πού γράφει μὲ τὰ καρφία τῇ λέξῃ «ἀκολούθει», κάτι ἀνάλογο μὲ τίς σύγχρονες πόρνες πού ἔχουν τυπωμένες καρτούλες μὲ τῇ διεύθυνσι τίς όποιες πετάνε στὸν υπόφυφο πελάτη. Οἱ πόρνες αὐτές λεγούντουσαν λεωφόροι (τὸ ἀνάλογο μὲ τὸ σημερινὸν τροπέζα ἢ καλνερμιτζοῦ), ἢ σποδοπαιάραι (λαύρα είναι τὸ δρομάκι, τὸ σοκάκι, καὶ σπόδος ἡ σκόνη), χαμετύπες, χαλκιδίτιδες ἀπὸ τὸ πολὺ εὔτελές ποσὸ πού ἐπαιρναν (ἔνα χάλκινο κέρμα), χαμαιταιρίδες. Συνευρίσκονταν στούς σκοτεινούς δρόμους, στήν περιοχῇ τοῦ Φιλοπάππου, σὲ φυλλά ἐπιτάφια μνημεία.

Ἄλλες πήγαιναν σὲ εἰδικὰ πανδύχεια πού νοικιάζαν γι' αὐτὸ τὸ σκόπο δωμάτια, ἢ σὲ ταβέρνες πού λεγόντουσαν ματρυλεία ἢ μαστρύπια. Υπῆρχαν πόρνες ἐγκατεστημένες στὰ λουτρά. Τέλος στὰ συμπόσια καλούσαν αὐλητρίδες, χορεύτριες (όρχηστίδες), ἀκροβατίδες πού πέρα ἀπ' τὸ πρόγραμμα πού παρουσίαζαν, δίνονταν πολὺ συχνά για μικρὴ πρόσθετη ἀμοιβὴ στὸν ἐρώτα τῶν ἀνδρῶν.

Οἱ ἑταῖρες

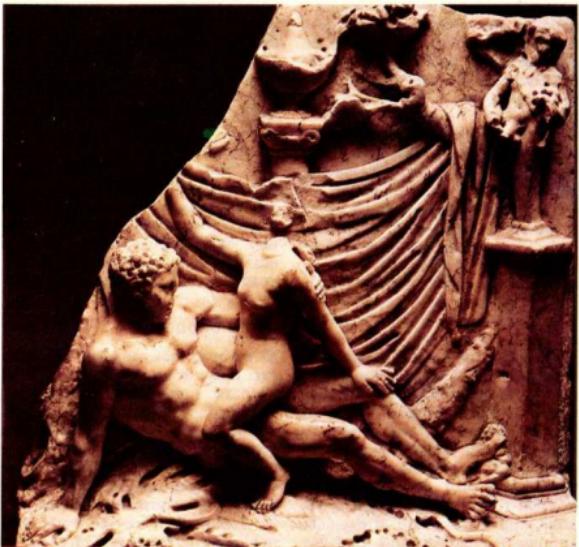
Πρόκειται γιά πόρνες πολύ ὅμορφες, ἀνώτερου ἐπιπέδου. Κατείχαν συνήθως υψηλή μόρφωση καὶ μπορούμε νά τίς παρομοιάσουμε κατά κάποιο τρόπο μὲ τίς γιαπωνέζες γκέισες. Πολλές ἀπ' αὐτές κέρδισαν τὴν ἐλευθερία τους ἐσγαρόδνοντάς την μὲ τὰ κέρδη τους ἢ μὲ χρήματα τῶν ἔραστών τους. Ή τιμὴ τους κυμαίνοταν ὅπο μίδραχμη, δηλαδή διφορές περισσότερο ἀπὸ τίς δημόσιες πόρνες, μέχρι ἀμύθητο ποσά. Τὸ πόσο σοιδάρη ἐπιδράση δάκρυον στή ζωὴ τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδας φαίνεται ἀπὸ τὸ ὅτι διοι σι μεγάλοι ὄνδρες τῆς ἀρχαιοτήτας είναι συνδεδεμένοι μὲ ἑταίρες πού φημίζονταν δχὶ μονάχα

γιά τήν όμορφιά και τήν τέχνη τούς
έρωτα, άλλα και τό πνεύμα τους.
(εικ. 7)

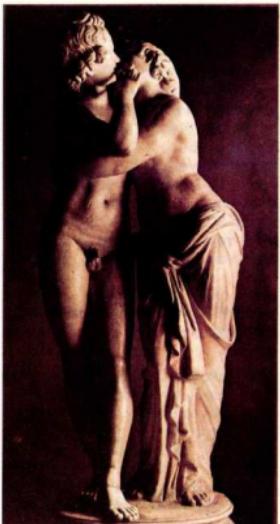
Η Ασπασία, ή δαιμόνια αυτή και πα-
νέβατη γυναικά, έγινε σύμβογος τού
ισχυρότερους ἄνδρα τῆς θεότητος,
τοῦ Περικλή. Λέγεται πώς ἔπαιξε
ἀποφασιστικό ρόλο στή χάραξη τῆς
πολιτικῆς τοῦ αθηναϊκοῦ κράτους κι
ὁ Πλάτωνας στὸ Μενέδενο ἀναφέρει
πώς ἔκεινον συνέθεσε τὸν ἐπιτάφιο
λόγο ποὺ ἐκφήνωσε ὡς Περικλῆς.
Ἀκόμα κι ἀν αὐτὸν εἶναι ὑπερβολῆ,
δεῖχνει τὶς ικανότητες τῆς πανέμορ-
φης και πανέκπηντης ἔταιρας τῆς Ιω-
νίας. Η Τιμάνδρα ή Δαμασανδρά, η
μητέρα τῆς περιφήμης Λαίδας, συν-
δέθηκε μὲ τὸν Ἀλκιβιάδη ὅπως καὶ ἡ
περιφήμη Θεόδοτη ἡ Ἀττική. Ή χο-
ρεύτια Φιλιννα συνδέθηκε μὲ τὸν
θασιλά Φιλίππο κι ἀπόκτησε μαζὶ τού
τὸν Ἀρριδίο πού θασιλεψε μετά ὅπ-
τὸν Ἀλέξανδρο. Η Μανία καὶ ἡ λά-
μια ἤταν οι περιήμερες ἔταιρες τοῦ
Δημήτριου Πολιορκητῆ. Η Δημώ
συνδέθηκε μὲ τὸν θασιλά Ἀντίγονο.
Η Μύστα καὶ ἡ Νύσα συνδέθηκαν μὲ
τὸ θασιλά Σέλευκο. Η Λαίς είχε δε-
σμό μὲ τὸ ζωγράφο Απελλή, το φιλό-
σοφο Αρίστιππο καὶ τὸ Διογένη τὸν
Κυνικό. Η Φρύνη μὲ τὸ ρήτορα
Ὑπερείδη. Η Μιλτώ μὲ τὸ θασιλά

τῆς Περσίας Κύρο. Η Θαίς ἤταν ἡ
ἔταιρα τοῦ Μεγάλου Αλεξανδρού
καὶ είναι αὐτὴ πού ἔκαψε τὸ ἀνάκτο-
ρο τῆς Περσεπόλης σ' ἓνα γιορταστι-
κὸ συμπόσιο. Η Γλυκέρα είναι ἡ
περιφήμη ἐρωμένη τοῦ Μέναδρου.
Η Λαμπιτώ ή Σαμία συνδέοταν μὲ τὸ
Δημήτριο τὸ Φαληρέα. Η Σινώη μὲ
τότι ἱεροφάντη τῶν Ἐλευσίνων Μυ-
στηρίων Ἀρχία. Η Λεόντιον ἤταν ἡ
συντρόφισσα τοῦ Ἐπικούρου. Η
Ἀγαθοκλεία ἤταν ἡ φίλη τοῦ Πτολε-
μαίου τοῦ Δ'. Η Μανία ἤταν ἡ ἐρω-
μένη τοῦ οὐλμοπονικοῦ στὸ παγκράτιο
Λεοντίσκου. Τὸ 13ο βιθό τοῦ Αθη-
ναιου μάς δίνει πλήθος ὄντων,
ἄνεκτοστα καὶ περιστατικά ἀπὸ τὶς
διάσημες ἔταιρες τῆς ἀρχαιότητας.

ἐπικράτηση τῆς πατριαρχίας καὶ τῆς
ζηλοτυπίας τοῦ ἄντρα πού θέλει ἡ
γυναικά του νά μή μαίγε μὲ κανέ-
ναν, ἔστω καὶ μὲ θεό σε ναό, ἀφορᾶ
ἔκεινες τὶς γυναικες πού ὑπτρέποντ
στὸ ναό εἰτε ὡς σκλάβες, εἴτε ἐπειδή
είναι ταμένες, εἴτε γιατί ἔχουν ἔλθει
με τὴ θέληση τους, καὶ ἡ ἕρα πο-
νεία πού ἀσκούν είναι σέ μονιμη
ἐπαγγελματική βάση. Ή ἡ ιεροδου-
λεία, θεομός πανάρχαιος καὶ θρη-
σκευτικός, ἤταν ἀπλωμένη σ' ὅλο τὸ
χώρῳ τῆς Μεσογείου καὶ τῆς Μέσης
Ἀνατολής. Στὴν Κύπρο ἀνά-
πτυγμένη, καθώς πληροφορούν
ὁ Κλέαρχος Σολεύς καὶ ὁ Ιουστίνος, ὃ
ὅποις ἀναφέρει ἐπίσης ὅτι οἱ Ἐπι-
ζερύριοι Λοκροί σέ κρισμες στιγμές
πολέμου παρένευσαν τὶς θυγατέρες
τοὺς στὸ ναό τῆς Ἀφροδίτης. Στὴν
Ἄβυδο της Τρωάδας ὑπάρχει ἴερο
τῆς Ἀφροδίτης Πόρνης. Στὴν Ἑλλά-
δα ἐκαουστό ἤταν τὸ ἴερό τῆς
Ἀφροδίτης στὴν Κόρινθο πού είχε
περισσότερες ἀπὸ χίλιες ἴεροδουλες
ἔταιρες τὶς ὅποιες είχαν ἀφιερώσει
στὴ θεά ἄντρες καὶ γυναικες. Γι' αὐ-
τές συνέρρεε πλήθος κόσμου, κα-
θώς πληροφορεῖ ὁ Στράβων, καὶ
πλούτιζε ἡ πόλη (εικ. 8). Οι καπετά-
νιοι τῶν πλοίων σκόρπιζαν ἀφειδῶν
τὰ λεφτά τους καὶ απ' αὐτὸν θύγηκε η

8. Ηρακλῆς και Νυφές. Μουσείο Καλών Τεχνών της Βοστώνης.

9. Ερως και Ψυχή. Μουσείο Καπιτολίου της Ρώμης.

παροιμία «ού παντός ανδρός έξι Κόρινθον έσθι· ό πλοιος», δηλ. δεν είναι εύκολο ταξιδί για τόν καθέναν ή Κόρινθος. Και υπήρχε όρχασι έθιμο στην Κόρινθο, δύο έπροκειτο να προευθύνεται η πόλη στην «Αφροδίτη για ζητήματα ψυχήστη σημασίας, νά προσκαλούν δύο το δυνατόν περισσότερες έταιρες νά συνεννωσούν τη φωνή τους και νά θυσίασσον μαζί. Και γιά την πατριωτική τους στάση κατά τήν Περσική εισβολή άναγραφ- ών τα όνοματα τών έταιρών σε δημόσια πινακίδα κι ο Σιμωνίδης τούς αφίερωσε επίγραμμα.

Οι παλλακίδες

Ο θεομός της παλλακείας είναι πολύ παλιός κι άναφεράται από τὸν Ὁμηρο. Στὴν ἄρχαια Ἀθήνα λειτουργούσε γιὰ τὴν τεκνοποιία στὴν περιπότα ποὺ ἡ νόμιμη σύζυγος δὲν μποροῦσε νὰ κάνει παιδιά κι αὐτὸ μπορούσε νὰ γίνει ἀκόμα και μέ προτροπή τῆς συζύγου, δῶς κάνει ἡ Σάρα ποὺ προτρέπει τὸν Ἀβράμ τὴν τεκνοποιίση μὲ τὴν Ἀιγύπτια ὑπέρτερα τῆς πῆν "Ἄγαρ (Γεν. 16.1-3). Υπήρχε νόμος γραμμένος στη στήλη τοῦ Ἀρείου Πάγου, ποὺ τὸν μηνυμούσενον ὅτι Λαοὶς καὶ ὁ Δημοσθένης, ὁ ὅποιος ἐλεγε πώς ἂν κάποιος σκοτωθεῖ εἶναι ποὺ τὸν συνέλαβε νὰ συνουσιάσεται κι ἡ μὲ τὸ σύζυγο του, ἡ μὲ τὴν ἀδελφὴ του, ἡ μὲ τὴν παλλακίδα τοῦ ποὺ τὴν ἔχει γιὰ κάνει νόμιμα παιδιά, τότε αὐτὸς δὲν ἔξοριζεται ὡς φυνιάς (δηλ. ἀπαλλασσεται). Ο θεομός της παλλακείας διατηρήθηκε καὶ στο Βυζαντίο. Σε γαμήλιο συμβαθματικοῦ του ποὺ μ.χ. αἰώνια ὡ σύζυγος ύποσχεται νά μνη πάρει ἀλλή γυναικα ώ παλλακίδα. Τὸ έδιον αὐτὸ έδειμενει μέχρι τὰ χρόνια μας. Στὴν Χιμάρα της Β'. Ήπιον υπήρχε ο θεομός μεχρι τὸ 206 αἰώνα, τὸ ίδιο και στὴ Μάνη (εἰκ.9).

Μονογαμία και πολυγαμικές ξέσπασματα

Ο Κλέαρχος ό σολεύς στό έργο του «περί παροιμιών» γράφει πώς ο Κέκρωψ ήταν ο πρώτος πού συνέβησε έναν άντρα με μια γυναίκα, (καθέρως δηλ. τή μονογαμία) γιατί πριν απ' αύτον οι ενώσεις ήταν χαλαρές και ή έλευθερομέρια ήταν γενική, γι' αύτό θεωρήθηκε ότι ήταν διφυής μιας και προηγουμένων ο άνθρωπος δεν γνώριζε ποιος ήταν ο πατέρας «διά τό πλήθος». Την ίδια πληροφο-

ρία ἐπαναλαμβάνει καὶ τὸ λεξικό τῆς Σούδας.

Οι Πτολεμαίοι, για λόγους συναδεσμού, ήσαν και ἀπό ἐπιδροση του αὐτού γυπτιακού περιβάλλοντος όπου οι γάμοι με τές άδελφες ἐπιτρέπονταν, ἐκαναν σχέδον κανόναν τὴν ἀδελφογαμία. 'Ο Πτολεμαῖος Β' ὁ Φιλάδελφος παντρεύτηκε τὴν ὄμοτρην καὶ ὄμοπάτρια ἀδελφή του 'Αραιών. 'Ο Πτολεμαῖος Κεραυνός πήρε τὴν κατά τὸ ἡματίον ἀδελφήν του 'Αραιών την 'Β'. 'Ο Πτολεμαῖος Δ' ὁ Φιλωπήτωρ πήρε τὴν Κλεοπάτρα 'Β', ὄμοπάτρια καὶ διμότρια ἀδελφή του. 'Ο Πτολεμαῖος Ζ' ὁ Εὔεργέτης ή Φύσκων πήρε τὴν ἀδελφήν του Κλεοπάτρα 'Β' καὶ τὴν ἀνώνυμη του Κλεοπάτρα Γ'. 'Ο Πτολεμαῖος Η' ὁ Σωτήρ Β' ἡ Λάθυρος παντρεύτηκε δυο ὄμοπάτριες ἀδελφες του. Την Κλεοπάτρα Δ' καὶ την Κλεοπάτρα Ε'.

Έχουμε όμως μερικές ιδιόμορφες έξαρσεις στον κάνονα. Γνωρίζουμε απ' τό ποιογένη το λαέριο διό ό ςωκράτης είχε δυό συζύγους ταυτόχρονα, την Ξανθίνη και τήν Μυρτώ, την κόρη τού Αριστείδη τού δικαιου. Άλλ' αύτό έγινε γιά εντελώς ειδικούς λόγους, γιατί άπως έξεγον, την περιόδο έκεινη έχαιτας τών πολέμων υπήρξε λειψανδρία κι ηπειρή σι οι θησαυροί ήθελαν νά άρνησουν τόν άνδρικό πληθυσμό ψήφισαν νόμο που έτερπεν νά παντρεύεται κάποιος μιαν άστη λατταυτόχρονα νά μπορει πια πανδοποιει νόμιμα και με άλλην. Τά ίδια έπαναλαμβάνει, προφανώς άντλωντας απ' τό Διογένη το λαέρι, και η Σούδα στή λεξη λειπανδρούν.

‘Η δεύτερη ἔξαίρεσθ ἀφορά τοὺς Μακεδόνες θασιλεῖς ποὺ μᾶλλον αὐτό γνώταν γάλ λόγους συμμαχίας, παρόλο πού αὐτό δημιουργούσε μεγάλες περιπλοκές στη διαδοχή. Ό Φιλιππος γνωρίζουμε ότι σχεδόν σέ κάθε ἑκταρετία συνήτης κι ἔναν νέον ἄντρα μαρτύριον. Ε δέ τινες

πήρε την Περσίδα 'Απάμαι καὶ τὴν κόρη τοῦ Δαμητρίου Στρατονική. Ὁ Βασιλίσσης Ἀντίοχος πήρε τὴν Βερενίκην καὶ τὴν ἀδελφή του Λαοδίκη. Ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος τὴν Ρωσάνην, τὴν Στάτειρα (ὅ Αρριανὸς τίνη ὄνομάζει Βαρσονίη) καὶ τὴν Παρούσατρη.

Τρόποι συνουσίας

Οσον ἀφόρα στούς τρόπους τῆς συνουσίας παραστάσεις τῶν ἄγνειων, ἀλλὰ καὶ κείμενα ποιητῶν (Ἀρχιλόχος, Ἀριστοφάνης, ποιητές της Παλατίνης Ἀνθολογίας) ή πεζογράφων (Λουκιανός, Ἀθηναῖος κ.ἄ.) μας δείχνουν ότι ἔκαναν χρήση δύων των τρόπων. Ή αιδοιολεξία, ή πελεκία, ο σοδαμισμός, ή ομαδική συνεύρεση, ήταν τρόποι ευρύτατα διαδεδομένοι. Στή συνουσία οι ἄρχαιοι Ἐλληνες δέν είχαν ἐνόχες ή ταμπού και ἐπέτρεψαν τά πάντα (εἰρ. 10).

Ο γύναικισμός

Ό αύτοερωπισμός τού ὄνδρα και τῆς γυναικάς ἦταν εύρυτα διδούμενός και δέν έθεωρετο κάτι κακό ή βλα-
θερό. Κείμενα, ιδιαιτέρα τῆς κωμω-
δίας ἀλλά και παραστάσεις ἀγγειών
μάς παρουσιάζουν νέους νά ανανι-
ζονται είτε μόνοι, είτε ὅμαδικά, είτε
ἀκόμη μαζί με τὸν ἐρωτικὸν σύντρο-
φο(εἰκ 11).

Οι γυναῖκες πετύχαιναν αὐτό είτε μέ τὸ χέρι τους, είτε μὲ φεύγοντις φαλ- λούδι, τοὺς λέγοντος ὅλισθους, που ὁ σχολιαστής τοῦ Ἀριστοφάνη (Λωτ. 109) λέει πώς ήταν αἰδοῖ δερ- μάτινα. Καὶ ἡ Σύδων πληροφερεῖ ὅτι ὁ ὄλισθος ἦταν «αιδίον δερμάτινον» ποὺ τὸ χρησιμοποιοῦνταν οι γυ- ναικες τῆς Μήλους «ώς τριβάδες καὶ αἰλοχρυγίαι· καθώς καὶ οἱ χι- ρες». Ο «Αριστοφάνης μιλάει για ὄλι- σθο «ὅταδάκταλον». Τὴ λέξη ἔχει καὶ οἱ Πολυεύκεντης (7.96) ποὺ τὴ συγ- κατέλενεν επὶ γυναικειοῦ ὀλευσμά.

Η παιδεραστία

Ό χρωτας τών ἀρχαίων Ἑλλήνων έχει διπλού χαρακτήρα. Είναι χρωτας πρός τις γυναῖκες και χρωτας πρός τοὺς ἄνδρες. Μέ την πλήρη ύποταγή του γυναικεύοντος φύλου, ὁ υψηλός χρωτας είναι κυριώς πρός τους ἄνδρες. Και γιά την κρίσιμα πρός τα νεαρά αγόρια, τούς παιδες, έξ ού και ή λέξη παιδεραστία και παιδεραστής: Ο περίωμένος ήταν νέα παιδί στην περίοδο της ήταν, απ' την 18ά τα 20, αλλά ο Πλάτων στό Συμπόσιο (18

10. Παιδεραστικές σκηνές. Αττικός μελανόμορφος όμφατος του 540 π.Χ. Βρετανικό Μουσείο.

ΙΔΕ) μάς πληροφορεῖ πώς συνήθως ἄρχιζαν νωρίτερα, πριν άκομα ἐμφανιστεί τό γένι στά παιδιά. Βέβαια αύτός ήταν ὁ κανόνας, γιατί γνωρίζουμε πώς ἡ Εὐριπίδης ἥταν ἐρωτευμένος με τὸν τραγικὸν ποιῆτη Ἀγάθανα διὰ τὸ τελευταῖον ἦταν ἡδη 40 χρονῶν. λέγοντας πώς δὲν εἶναι μόνον ὅμορφη ἡ ἀνοιξη τῶν ὥρων παιδιών, ἀλλὰ καὶ τὸ φινιόντωρ τους. Τὸ ἐρωτικό πάθος ἥταν τόσο μεγάλο ὥστε ὀδηγούσει σὲ σκηνές ἄγριας ζηλοτυπίας, ἢ σὲ περίπτωτη ἀρνητική ὀδηγούσει καὶ σὲ αὐτοκτονία. ὅπως μάς παραδίδει ἡ Σούδα γιὰ κάποιον Μέλητο. Ὁ ἐραστής, ἀν τύχανε ὁ ἐρωμένος νά τὸν βασανίζει, ἔχανε τὸν ὑπνο του. Περνούσε συχνά ὅλη τὴ νύχτα ἔξω ἀπ' τὴν πόρτα τοῦ σπιτιοῦ τοῦ ἀντιμένου του, κι αὐτό λεγόταν «θυμραλεῖν», ἢ τοῦ

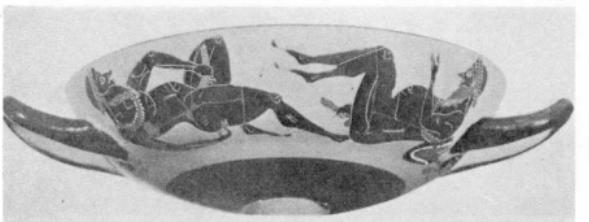
ἔκανε καντάδες προσπαθώντας μὲ τὸ τραγουδὶ νά τοῦ μαλακώσει τὴν καρδιὰ. Είναι τά περίφημα «παρακλαυσιθρά» τραγουδία, αὐτά δηλαδή πού ἐλέγει κλαίγοντας ἔξω ἀπ' τὴν πόρτα. Τὸ ὄνομα τοῦ ἀγαπημένου του τὸ ἔγραψε στὸ δέντρα, στοὺς τοίχους, στοὺς δρόμους, παντοῦ, προσθέτοντας συνήθως δίπλα τῇ λέξῃ καλός (δηλαδή ὃ ταῦτα εἶναι ὥραιος, ἡ ἀγαπὴ τὸν τάδε). Ὁ Ἡσυχίος στὴ λέξη «Δῆμος καλός» μάς πληροφορεῖ ὅτι «ἔθεος ἡν τοῖς ἐρασταῖς (ἥταν συνήθως οἱ ἐραστές) ἐπιγράφειν πανταχοῦ τὰ τῶν παιδῶν ὄνόματα» (εἰκ. 12).

Ἡ παιδεραστία ἥταν διαδομένη σὲ πάρα πολλές πολεις-κράτη, ὅχι ὅμως σὲ ὅλες, καθώς πληροφορεῖ ὁ Ξενοφῶν (Λακεδαμονίων Πολιτεία 2.13) πού λέει πώς ὑπάρχουν καὶ ἔκεινοι

οἱ ὄποιοι ἀπαγορεύουν ἐξ ὀλοκλήρου νά πλησιάζουν οἱ ἐραστές τὰ ἄγορια.

Ἡ παιδεραστία στὴν Ἑλλάδα, λέει ὁ Λουκιανός, πῶς ἀναπτύχθηκε μεταγενέστερα καὶ τό ἀπόδιδει στὴν ἀνθιση τῆς φιλοσοφίας καὶ τῆς ἐρευνᾶς πού ὀδήγησε στὸν παιδεραστικὸ ἔρωτα. Ἡ μυθικὴ παράδοση ἀναφέρει ὡς πρώτο παιδεραστή, τὸ βασιλιά τῆς Θήβας Λάιο πού ἀπήγαγε τὸ νεαρό Χρύσιππο. Ὁ Ἀχιλλέας καὶ ὁ Πάτροκλος ἥταν ζευγάρι παιδεραστικό, καθώς παραδίδουν μεταγενέστεροι συγγραφεῖς, τό ίδιο καὶ ὁ Ἀχιλλέας κι ὁ Ἀντίλοχος, ὡς γιος τοῦ Νεότερο. Γιά τὸν ἔρωτα τοῦ Ἀχιλλέα καὶ τοῦ Πάτροκλου ὁ Αἰσχύλος ἔγραψε τὴν τραγῳδία Μυρμιδόνες. Ὁ ίδιος ἔγραψε καὶ τὴν τραγῳδία Λάιος γιὰ τὸν ἔρωτα πρὸς τὸ Χρύσιππο. Ὁ Σοφοκλῆς διαπραγματεύμεθε παιδεραστικούς ἔρωτες στὴν τραγῳδία Νιόθη καὶ στὸ σατιρικὸ δράμα Ἀχιλλέως ἐρασταῖ. Κι ὁ Εύριπος ἔγραψε τραγῳδία με τίτλο Χρύσιππος. Γιά αὐτό καὶ πολλοί, καθώς ἀναφέρει ὁ Ἀθηναίος, ἀποκάλεσαν τὴν τραγῳδία παιδεραστρία. Ὁ Οἰδάκηρης φιλολογία ἀναπτύχθηκε γύρω ἀπ' τὸν ἔρωτα τῶν ἀγοριών. Ὁ Στεπάρχος ἐγκαινίασε ἐνε ποιητικῷ εἰδούς, τὰ παιδία ἡ παιδικά, δηλ., τὰ παιδεραστικά ποιηματα καὶ γνωρίζουμε ὃ Στράτων κατάρτιος ὀδλόκληρη ἀνθολογία ἀποκλειστικά ἀπό παιδεραστικά ποιήματα πού σώζονται στὸ 12ο βιθίο τῆς Παλατίνης Ανθολογίας με τίτλο Στράτωνος Μούσα Παιδική (δηλ. παιδεραστική ποιησία). Ρήτορες ὅπως ὁ Λυσίας κι ὁ Δημοσθένης (ἄν ειναι γηνήσιος ὁ λόγος ποὺ τοῦ ἀποδιδεῖται) ἔγραψαν ἐρωτικούς λόγους. «Εἰς ἔρως γηνήσιο, ὁ παιδικός (δηλ. ὁ παιδεραστικός) ἐστιν» διακήρυσσαν, καθώς παραδίδει ὁ Πλούταρχος (εἰκ. 13).

Ἡ Κρήτη είναι τό πρώτο κράτος πού ἔσφυμε πώς καθίερωσε νομοθετικά καὶ θεσμικά τὴν παιδεραστία γιὰ λόγους παιδαγωγικούς καὶ καινωνικούς. Τὶς πληροφορίες ἀντλοῦμε ἀπὸ τὸν Ἐφερό στὸ 10ο βιθίο τῶν Γεωγραφικῶν τοῦ Στράβωνα. Ὁ ἐραστής ἀπήγει τὸν ἐρωμένο ποὺ τὸ κρατοῦσε περίπου δύο μῆνες μαθαίνοντάς του διάφορα πράγματα. Μετὰ ἐπέστρεψαν πανηγυρικά, πρόσφερε θυσία ἔναν ταύρο κι ἔκανε δώρα στὸν ἐρωμένο. «Ἄν τοῦ εἴχε φερθεῖ ἀσημά, ἡ σχέση διακόπτονταν καὶ καταγγέλλονταν, ἀν ὅχι συνεχίζονταν. Καὶ ἄν ἔνα παιδί, τέκνο πλουσιών καὶ ἐπιφανών γονέων, δέν κατάφερνε νά βρει ἐραστή, τότε αὐτό τὸ θεωροῦ-

11. Σκηνή ανανισμού. Αττικό Μελανόμορφο όγγειο τοῦ ζωγράφου τοῦ Ἀμαση. Μουσείο Καλών Τεχνών Βοστώνης.

σαν ντροπή και προσθολή θαριά. Τόν έραστη τὸν ἐλεγένων φιλήτορα, ἐνώ τὸν ἔρωμένον κλεινόν. Ἡ φράση «Κρῆτα τρόπον» (ἄλλα Κρητικά) σημαίνει, ότις παραδίδει ὁ Ήσυχιος, «τὸ παιδίκος χρῆσθαι».

Στή Σάπρτη, κατ' ἐπίδραση τῆς Κρήτης, ἀναπτύχθηκε θεσμικά ἡ παιδεραστία. Ο Αἰλιάνος παραδίδει πώς οι Ἐφεροι τιμωροῦσαν τὸν ὥραιο νέο ἀριστοκρατικὸς οἰκογένειας ποὺ δὲν εἶχε ἐραστὴ (οὐδενὸς ἔρωντα τῶν καλῶν πεψυκότων καὶ τούτον ἐζημιώσαν), ὅπως καὶ ἔκεινον ποὺ προτιμούσεις γιὰ τὰ λεφτά κόπιον πλούσιο από ἔναν ἔντιμο φτωχό. Καὶ στήν περίπτωση πού ἔκανε κάπιον παράπτωμα ὦ ἔρωμένος, τὸ μειράκιον, θεωροῦσαν πώς αὐτὸν είναι συγνωστὸ λόγῳ τῆς ἀπειρίας καὶ τῶν μικρῆς ἥλικιας, ἀλλὰ τιμωροῦσαν γι' αὐτὸν τὸν ἐραστὴ πού τὸν θεωροῦσαν ὑπέύθυνο. Αὐτὸν δεῖχνει καὶ τὸν παιδαγωγικὸν σκοπὸν τῆς παιδεραστίας. Ὁ Μάξιμος Τύριος γράφει πώς στή Σάπρτη ὁ ἄντρας ἀγαπούσας τὸ ἄγρον μόνο σαν ἔνα ώραιο ἄγαλμα καὶ διὰ πολλοὶ ἄνδρες ἀγαπούσαν ἔνα ἄγρον κι ἀντίστροφα ἔνα ἄγρον πολλούς ἄντρες. Ὁ Ξενόφων στὸν Κυνιγετικὸν (12,20) γράφει πώς ὁ ἔρως αὐτὸς συγκρατούσεις καὶ τοὺς δύο ἀπό τοῦ να κανουν ἀμπτεια πράγματα γιατὶ διά τὸν ἔβλεπε ὁ ἀγαπημένος του, τότε αὐτὸς προσπαθούσας να είναι ἀκόμη καλύτερος. Ὁ ἔξιδανικευμένος ἔρωτας τῶν Λακώνων πού ἀναφέρει ὁ Μάξιμος Τύριος δὲν τὴν πραγματικότητα μέ τὴν ἔννοια τῆς μὴ σαρκικῆς σχέσης,

Ἡ λέξη κυασολάκων σημαίνει τὸ παιδίκοις χρῆσθαι ὅπως καὶ τὸ λακωνίζειν ποὺ χρησιμοποιεῖ ὁ Ἀριστοφάνης στή Θεαμοφοριάλουσες.

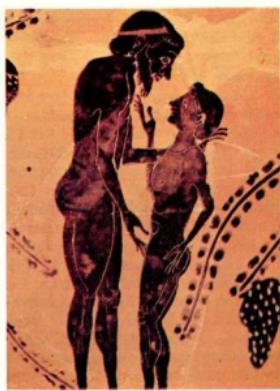
Στή Βοιωτία ἦταν πολὺ διαδομένη ἡ παιδεραστία. Ὁ Ξενόφων γράφει πώς οι Βοιωτοί, ὁ ἄντρας καὶ τὸ ἄγρο, ζούνε μαζὶ σάν νάνια παντρεμένοι (Βοιωτοὶ ἀνήρ καὶ παῖς συγνύνετες ὄμιλων). Οἱ Θεβαίοι είχαν ἀναπτύξει πολὺ τὴν παιδεραστία κι είναι γνωστό πὼς ὁ περιφρόμητος Ἱερός Λόχος τῶν 300 πολεμιστῶν ἦταν 150 ζευγάρια ἐραστῶν καὶ ἔρωμένων, καθώς παραδίδει ὁ Πλάτων καὶ ἀλλοι ουγγαριφεις.

Στήν Ἀθήνα ὡς θεσμός τῆς παιδεραστίας ἀναπτύχθηκε διαφορετικά ἀπό τὴ δωρικὴ παιδεραστία. Ἔνα σχόλιο στὸν Φαιδροῦ μάς πληροφορεῖ πώς ὁ Σόλων καθόρισε μὲ νόμον σὲ πόσην ἀπόσταση θά πρέπει ὁ ἐραστὴς νά ἀκολουθεῖ τὸν ἔρωμένον κι ἐπιπλέον, κι αὐτὸν είναι καὶ τὸ σημαντικότερο, ἀπαγόρευε στοὺς δύολους νά γυμνάζονται (τὸ Ἑραλοφείν) καὶ νά ἔχουν παιδεραστικές σχέσεις (τὸ ἔραν). Ὁ παιδεραστικὸς δῆλος ἔρως ἦταν ἴδιο μόνο τῶν ἐλευθέρων, χωρὶς αὐτὸν θέβαια νά ἐμποδίζει ἔναν ἐλεύθερο νά χρησιμοποιεῖ ἐρωτικά τὰ ἄγρια τῶν δουλών. Ἡ παιδεραστία φαινεται πώς ἀναπτύχθηκε στὰ γυμναστήρια ὅπου οἱ νέοι πάλευσαν γυμνοὶ κι ἐκεὶ μαζεύονται οἱ ἐραστὲς, γι' αὐτὸν ὑπῆρχαν εἰδικοὶ νόμοι που ἀπαγόρευαν σ' ὅποιον θέτει νά μπαινει μέσα καὶ δρίζει ἐπίσης καὶ τὸ ὥραιο. Ὁ Διογένης ὁ Λαέρτιος ἀναφέρει πως ὁ Δράκων ἔγραψε νό-

μο, τὸν ὃποιο ψήφισε καὶ ὁ Σόλων, ἔκεινος πού δινόταν γιά λεφτά νά μην ἔχει πολιτικά δικαιώματα καὶ νά μην ἀνέβαινε στὸ θῆμα.

Είναι γνωστό πώς στήν Ἀθήνα καὶ στόν Πειραιά λειτουργούσαν ἀνδρικά πορνεία διπού ὑπήρχαν μειράκια, βασικά δούλοι καὶ αἰχμάλωτοι πολέμου. Υπῆρχαν ὄμως καὶ περιπτώσεις πού ἐκπορνεύτηκαν καὶ ἐκδόθηκαν στά πορνεία καὶ ἐλεύθεροι πού ὑπέκυψαν στό πάθος τους, διώς ὁ διαβόθης Τίμαρχος πού τὸν κατηγόρησε σὲ Ἀισχίνης. Ὁ λόγος αὐτὸς είναι πολύτιμος, γιατὶ μᾶς δίνει πάρα πολλές πληροφορίες καθώς καὶ τὴ νομοθεσία. Σύμφωνα λοιπόν με τοὺς ὀδηγαίκους νόμους, ἀν κάπιος ἐλεύθερος ἐκδίδονταν γιά λεφτά, τότε δὲν δικαιώματα νά μηνύσει, νά ἀνέβει στό θῆμα τῆς θυσίης, νά προτείνει. «Ἐπρόκειτο δῆλο, γιὰ στέρηση τῶν πολιτικῶν δικαιωμάτων, ἡ λεγόμενη «ἀτιμία». Τό τέλος τῆς πολιύροτης δικῆς είναι γνωστό. Ὁ Τίμαρχος καταδικάστηκε καὶ μῆ ἀντέχοντας τὴν ἀτιμία, αὐτοκτόνησε. Τόσο είχε διαδοθῆει, ὥστε, καθὼς πληροφορεῖ ὁ Ήσυχιος, τοὺς «ἡταπτηκότας» (δῆλο, τοὺς ἐκπορνευμένους ἐπὶ χρῆματι) «Τιμάρχους ἐλεγον». Ὁ Τίμαιος (στόν Πολύθιο) ἀναφέρει δῆλο ὁ Δημοχάρης πού είχε ἐκπορνευεῖ καὶ «δούλευε» βασικά μὲ τὸ στόμα (ἡταπτηκέναι μὲν τοῖς ἄνω μέρεσι τοῦ σώματος, οὐκ είναι ἀξιον τὸ ιερὸν πύρ φυσαν) δὲν ἦταν κατάλληλος νά σθηνε μὲ φύσημα τὴ φλόγα τοῦ θυσιαστηρίου.

Ο περιφρόμης μαθητής τοῦ Σωκράτη

12. Μειράκιον καὶ ἄνδρας. Τέλη τοῦ δου αι. π.Χ. Μουσείο Καλών Τεχνών Βοστώνης.

13. Αθηναϊκό όργιο. Μουσείο Λουβρου.

Φαίδρος ἀπό τὸν ὁποῖο πήρε καὶ τὸ ὄνομα ὁ διάλογος τοῦ Πλάτωνα, κατάγονταν ἀπό ἀριστοκρατικῆς οἰκογένειας τῆς Τίλιδας. Συνελήφθη αὐχμάλωτος καὶ πουλήθηκε δύσος σὲ ἐναντίον πονδοδόκου στὸν Πειραιῶν ποὺ τὸν ἔγκατεπτος σὲ πορνεῖο ὅπου τὸν γνώρισε ὁ Σωκράτης ποὺ τὸν ἀγάπτος ὅχι μόνο γιὰ τὴ μεγάλη τοῦ δημοφιά ἀλλά καὶ γιὰ τὸ λαμπρὸ πνεύμα του. Ἔπεισ τοὺς πλούσιους φίλους του, τὸν Κρίτωνα λένε ἀλλοί, ἀλλοὶ τὸν Κέδη τὸ Θηβαῖκο, καὶ τὸν ἔξαγόρασσαν. Ὁ Φαίδρος ἔγινε φιλόσοφος καὶ τὸ βίο του μᾶς διέσωσε διογένης λάετιος.

Ἡ παιδεραστία ἦταν διαδομένη στὴ Σίφνο καὶ στὴ Χαλκίδα ἀπὸ ὅπου δηγκάνων οἱ παροιμιακὲς φράσεις σιφινάζειν καὶ χαλκιδίζειν γιὰ τοὺς παιδεραστούντες. Οἱ Μασσαλιώτες «θετύλινθησαν» τόσο πολὺ ὡς περοῦσαν γυναικεία πούχα καὶ γενικά ἀπὸ τὴν τρυφὴ ἐφέροντο ὡς «γυναικοπούθεντες» κι ἐταν ἔγικε ἡ παροιμία «πλεύσεις εἰς Μασσαλίαν» δῆλος. οὐ εὔχομαι νά πάς στὴ Μασσαλία, γιατὶ προφανῶς ἔχει θά ερισκεῖ, ἐναντίον της παιδεραστικοῦ παράδειος. Ἀπό τὶς πληροφορίες ποὺ ἔχουμε ἡ παιδεραστία φαίνεται πὼς ἡταν διαδομένη στὸ Ρήγιο ἀπὸ ὅπου κατάγονταν καὶ ὁ ποιητὴς Ἰβικός, ὁ «έρωτομανέστατος περὶ τὰ μειράκια· οὐδὲ λεῖ ἡ Σούδα, στὴ Μυτήλην ὅπου ὁ Ἀλκαῖος τραγούδησε τὸν ἔρωτα τῶν ἀγοριῶν, στὴ Σικουνία, στὴ Θεσσαλία, στὴν Κόρινθο καὶ τὶς ἀποικίες της Ἀμερικαία, Κέρκυρα, Συρακούσα, στὴ Ρόδο, τὴν Ἀλίκαρνασσο, στὶς οπαριτικὲς ἀποικίες τοῦ Τάραντα, τῆς Κνιδοῦ, στὰ Μέγαρα ὅπου γίνονται καὶ διαισιωμένοις φίλους μεταξὺ τῶν ἀγοριῶν πρὸς τὴν τιμὴν τῶν ὥραιου Διοκλῆ. Τὴν παιδεραστία εἶχαν ἀναπτυγμένη καὶ οἱ Μακεδόνες.

Γιά νά γίνει κατανοτὸν πόσο σύμφυτο στοιχεῖο τῆς ἑλληνικῆς κοινωνίκης, καλλιτεχνικῆς καὶ πολιτικῆς ζῶῆς ἦταν ἡ παιδεραστία ἀνάφερούμε χαρακτηριστικά ὅτι θαυμεῖται ποιτές, καλλιτέχνες, φιλόσοφοι, πολιτικοί, ἀθλητές, εἴχαν τέτοιους ἔρωτακούς δησμούς ποὺ ἔμειναν γνωστοὶ στὴν ιστορία. Ο Ἀλέξανδρος συνδέοταν ἔρωτικά μὲν τὸν Ηφαιστίωνα καὶ τὸ Βαγώνα, ὁ Πτολεμαῖος μὲν τὸ Γαλεστή, ὁ Ἀρχέλωπος μὲν τὸ Σόλωνα τὸ νομοθέτη, ὁ Εύρυπίδης μὲν τὸν Ἀγάθωνα, ὁ Σοφοκλῆς μὲν τὸ Δημόφωντα, ὁ Πίνδαρος μὲν τὸ Θεόδενο, ὁ Θέογνις μὲν τὸν Κύρον, ὁ Ἀνακρέων μὲν τὸν Κλεόθουλο, τὸ Σμερδία καὶ τὸ Βάθυλλο, ὁ Σωκράτης μὲν τὸν Ἀλκι-

βιάδη καὶ τὸ Φαίδρο, ὁ Πλάτων μὲ τὸ Δίνων, τὸ Φαίδρο καὶ τὸν Ἀστέρα, ὁ Κρίτων μὲ τὸν Ἀστύοχο, ὁ Παρμενίδης μὲ τὸ Ζήνων, ὁ ρήτορας Δημοσθένης μὲ τὸν Ἀρισταρχοῦ καὶ τὸν Κνωσίωνα, ὁ Φειδίας μὲ τὸν Παντάρκη, ὁ Ησίοδος μὲ τὸ Βάτραχο, ὁ Οφρέψ μὲ τὸν Κάλαι.

Μήντης ἔχωνάμε πῶς καὶ στὸ ἐπίπεδο τῶν θεῶν ἔχουμε παρόμιος σχέσεις ὅπως τοῦ Δία μὲ τὸ Γανυμήδη, τοῦ Ἀπόλλωνα μὲ τὸν Ἀδμητο, τὸν Κυπάρισσο, τὸν Ύκυνθο καὶ τὸν Κινύρα, τοῦ Ποσειδώνα μὲ τὸν Πέλοπα, τοῦ Ἡρακλή μὲ τὸν Υἷα καὶ τοῦ Διόνυσου μὲ τὸν Ἀμπελο καὶ τὸν Προσμόνυμο.

Παρόλο ποὺ ἡ ἀνδρικὴ πορνεία ἦταν διαδομένη στὴν Ἀθήνα, ὅπως πληροφορεῖ ὁ Σχολαικός τοῦ Ἀριστοφάνη (Εἰρήνη στ. II), ἐντούτοις θά πρέπει νά ἔχουμε κατὸ νοῦ ὅτι ὁ ἔρωτας αὐτὸς ἦταν ὑψηλῷ αἰσθήμα ποὺ ἔνεπνε καὶ δέ σήμαινε θηλυπρεπεία. Ἡταν ίδιον τῶν ἐλευθέρων καὶ εἶναι χαρακτηριστικό ὅτι οἱ τύραννοι τὸν καταδίωκαν ἔξατίας τῶν ιχυρῶν δεσμῶν ποὺ δημιουργούσαν καὶ ἀποτελούσαν κίνδυνο γιὰ τὴν ἀνατροπὴ τῆς τυραννίας. Ἐξάλλου οἱ τυραννοκτόνοι Ἀρμόδιος καὶ Ἀριστογείτων ἦταν ἡταν τέτοιο ζευγάρι καὶ ἔρωτική ἀντιζηλία καὶ θεντέτα προκάλεσε τὴ δολοφονία τοῦ Ἰππαρχοῦ. Δέν ἔχει καμιά σχέση μὲ τὴν παιδεραστία καὶ τὴν δημόσιουφοιλία τῆς Ρώμης ὅπου ἔχουμε πιλήρη παρακμή.

Ο λεσβιακός ἔρως

Γιά τη γυναικεία ὅμοφυλοφilia ἔχουμε πολὺ λίγα στοιχεῖα, καὶ αὐτό ἔξατίας τῆς ἀνδροκρατικῆς κοινωνίας που ἀσύληθηκε φιλολογικά μὲ δι τοῦ εκαναν θασικά οἱ ἀνδρες. Γνωρίζουμε βέβαια γιὰ τὴ Σαπφώ. Στὴ Σπάρτη ἦταν εύρυτατα διαδομένη καὶ ὅπως πληροφορεῖ ὁ Πλούταρχος στὸ διο τοῦ Λυκούργου είχαν σὲ τέτοια ὑπόληψη τὴ έρωτικά ζῆτηματα, ὡστε παντρεμένες καὶ οὐσύλληπτες γυναικείς μπορούσαν νά συνάπτουν σχέσεις ἀκόμα καὶ μέ ἅγμα κορίτσια. Στους Ἕρωτες τοῦ Ψευδολουκιανοῦ διαδάσσουμε πῶς οἱ λεσβιακούσσες ύποιώνονταν ὀλίσθους δερμάτινους καὶ κάνων ἔρωτα γυναικαί με γυναικά σάν να ἦταν μὲ ἄντρα. «Ἐκαναν καὶ τὴν τριβαδικήν «ἀσέλγεια». Διαστόψη ἐμείς η Φλανινίδα γιά ένα θεῖο πού εἰχε φίνεται ακτίσα γιὰ ἔρωτικές στάσεις καὶ κυρίως ἔρωτας λεσβιακούς (ἀνδρογύρους ἔρωτας ἀσχημονούσα). Μερικές εἴχαν λεσβιακές σχέσεις

μεταξύ τους, ὅπως προκύπτει ἀπὸ τὸν ἑταῖρικό διάλογο τοῦ Λουκιανοῦ «Κλωνάριον καὶ Λέαινα».

Κλείνοντας τὸ θέμα αὐτὸς ἔχεις νά σημειώσουμε ὅτι ἀπό τὶς μαρτυρίες που ἔχουμε καὶ οἱ ὅποιες είναι πάρα πολλές, δὲν προκύπτει νά ὑπήρχαν διαστροφές σαδισμοῦ, μαζοφιλίας, κοπρολαγνείας, νεκροφιλίας.

Βιβλιογραφία

Τὸ ἄρθρο αὐτὸς ἀποτελεῖ σύντμηση ἐνός κεφαλαίου τοῦ θεμάτου τοῦ συγγραφέα «Ειναι ἡ γυναικα κατώτερη ἀπὸ τὸν ἄνδρα· ποὺ πρόκειται νά κυκλοφορήσει προσεχῶς». Εκεὶ υπάρχει ὅλη ἡ σχετικὴ βιβλιογραφία. Γιά τὸν «Ἑλλήνα σανγράψατο σπημενουσούμε πως ἔχουν θεῖ στά έλληνικά δυο βιβλία γιά τὸ θέμα αὐτό. Τὸ πρώτο είναι τὸ κλασικό βιβλίο τοῦ Χάνς Λύτ «Η σεξουαλική ζωὴ στὴν άρχαιο Ἑλλάδα» ἀπὸ τὶς ἐκδόσεις Μέλισσα. Τὸ δεύτερο είναι τοῦ Robert Flacoeur «Ο ἔρωτας στὴν Ἑλλάδα· διὰ τὶς ἐκδόσεις Παποδήμα καὶ τὸ οποῖο είναι σαφώς κατώτερο ἀπὸ τὸ προγούμενο, πέρα ποὺ ὅτι τὸ υπάρχον ἀρκετά μεταφραστικά λάθη Σημαντικό βιβλίο γιά τὴν ὅμοφυλοφilia είναι τοῦ K.J.Dover «Greek Homosexuality», ἐκδ. Duckworth 1978, καὶ τοῦ M.H. Meier «Histoire de l'amour grec» (γιὰ τὸν παιδεραστικὸ έρωτα) στὶς μετάφραση καὶ προσθήκες τοῦ L. R. De Pogey-Castries, Παρίσι 1980. Τὸ βιβλίο τοῦ Παναγῆ Αλεκάτο «Καταγγή την ήβαν, των έβιαν καὶ των δεδουλών» καὶ «Ἐρως» είναι χρήσιμα καὶ δινούν πολλὰ στοιχεῖα γιά τη γένεση τῶν θεμάτων.

Sexual Life in Ancient Greece

The social organization of ancient Greeks and their perception of sex and life in general vary depending on place and time. However, they are fundamentally different from our perception and the status they possess in our time. For this reason any possible approach must be made not before we have discharged our own ethical code and we have tried to understand fully those men who had determined their own way of life and ethics.

Sexual love for ancient Greeks was one of the highest moments and joys of life, therefore they were pursuing it in various ways. They did not feel our restraints and guilts. They lived closer to nature than we do and most of all they were seeking happiness in their ephemeral life. As a result their sex perception is diametrically different from that of Christian religion.

This article refers to two major phases: that of matriarchal society, a period offering only scarce data, when women had not yet been enslaved by man and enjoyed absolute freedom in sex; and that of patriarchal society. Here are also examined: marriage, prostitution of both sexes, concubinage; the role of the whores, the polygamic exceptions in the monogamy of the Greeks; the self-eroticism and the variations on sexual intercourse and finally, the sodomy that in ancient Greece had a significant social, ethical, political and artistic effect.